

A BÜNTETŐ SZÜKSÉGRENDELET TOVÁBBHATÁSÁNAK TERJEDELME – EGY ÉRTELMEZÉSI KÍSÉRLET

HOLLÁN Miklós

tudományos főmunkatárs (TK JTI), egyetemi docens (NKE RTK)

Napjainkban (a COVID-19 járvány kapcsán) újra megjelent büntetőjogunkban a büntető kódexen kívüli büntető jogszabály, ráadásul nem törvényi formában, hanem a különleges jogrend keretében alkotott ún. szükségrendeletként. Ezzel együtt pedig aktuális lett az a (régebbi büntetőjogunkban ismeretes, de mára elfeledett) kérdés is, hogy miként alakul az ilyen jogszabályok hatályvesztést követő alkalmazhatósága. Jelen tanulmány centrumában egy erre vonatkozó (utólagosan megalkotott) törvényi rendelkezés áll, amelynek elemzésére már blogbejegyzés formájában kísérletet tettem,¹ de részemről ahhoz képest gyökeresen eltérő eredményre jutottam.

1. A büntető szükségrendelet

1.1. A büntető rendelkezés

A 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet (a továbbiakban: büntető szükségrendelet) alapján büntetendő volt az,

„aki a SARS-CoV-2 koronavírus elleni védetség igazolásáról szóló kormányrendeletben meghatározott

- hamis közokiratot vagy magánokiratot készít”,²
- „közokirat vagy magánokirat tartalmát meghamisítja”,³
- „hamis, hamisított vagy más nevére szóló valódi közokiratot vagy magánokiratot felhasznál”,⁴

¹ SZOMORA Zsolt: Mít is jelent a védetség igazolásokkal kapcsolatos büntetőrendelet továbbhatása? *MJE Blog*, 2022. december 2. <http://tinyurl.com/76yc8ezp>

² 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. § (1) bek. a) pont.

³ 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. § (1) bek. b) pont.

⁴ 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. § (1) bek. c) pont.

- „információs rendszerbe adatot jogosulatlanul vagy jogosultsága kereteit megsértve bevisz, megváltoztat, töröl vagy hozzáférhetetlenné tesz”.⁵

Ugyanígy büntetendő volt,

- „aki ilyen közokiratot, magánokiratot forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik”,⁶ illetve az is
- „aki az első négy változat „elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő jelszót vagy számítástechnikai programot készít, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik”.⁷

A cselekmény büntetési tételének felső határát a szükségrendelet határozta meg, amely – bármely változat esetén – egységesen öt évig terjedő szabadságvesztés volt.

A szükségrendelet rendelkezett a védettségi igazolással visszaélés büntetni rendeléséről (a büntetendő kifejezés használatával) és ezzel együtt az egységes büntetési tételéről („öt évig terjedő szabadságvesztés”) is. Így eltért a nemzetközi gazdasági tilalom megsértése esetén korábban alkalmazott (egészen speciális) jogi konstrukciótól, amelyben a büntetni rendelés forrása egy külön törvény volt, de a bűncselekmény büntetési tételét az 1978. évi Btk. határozta meg.⁸

1.2. A büntető rendelkezés megalkotásának alapja

A szükségrendelet megalkotásának alapja az Alaptörvény 2021. május 1. napján hatályos azon rendelkezése volt, amely szerint „a Kormány a veszélyhelyzetben rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat”.⁹

Az Alaptörvényben hivatkozott sarkalatos törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény volt, amelynek vonatkozó rendelkezése szerint „a veszélyhelyzet az Alaptörvény 53. Cikkében meghatározott olyan helyzet, amelyet különösen a következő események válthatnak ki: egyéb eredetű veszélyek, különösen: tömeges megbetegedést okozó humánjárvány vagy járványveszély, valamint állatjárvány”.¹⁰

Ez a jogszabály – legalábbis a büntető szükségrendelet megalkotásakor – már tartalmazta azt a (szövegébe későbbiekben beiktatott) rendelkezést is, amely szerint

„a Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása,

⁵ 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. § (1) bek. d) pont.

⁶ 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. § (2) bek. a) pont.

⁷ 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. § (2) bek. b) pont.

⁸ Vö. 1978. évi Btk. 261/A. §. Hatályos 1993. július 19. napjától 2005. augusztus 31. napjáig.

⁹ Alaptörvény 53. cikk (2) bek. Hatályos 2022. október 31. napjáig.

¹⁰ 2011. évi CXXVIII. törvény 44. § c) pont ca) alpont. Hatályos 2022. október 31. napjáig.

a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében kihirdetett veszélyhelyzetben [...] az állampolgárok élet-, egészség-, személyi-, vagyon- és jogbiztonságának, valamint a nemzetgazdaság stabilitásának garantálása érdekében rendeletével egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, és egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.¹¹

Ezen „jogkörét – a szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan – a humánjárvány megelőzése, kezelése, felszámolása, továbbá káros hatásainak megelőzése, illetve elhárítása céljából gyakorolhatja”.¹²

1.3. A büntető rendelkezés viszonya a Btk.-hoz

1.3.1. Az általános rendelkezésekhez képest

a) A büntető szükségrendelet – érdekes módon – nem mondta ki, hogy eltér a Btk. 1. § (1) bekezdésétől, amely szerint „az elkövető büntetőjogi felelősségét csak olyan cselekmény miatt lehet megállapítani, amelyet – a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmények kivételével – törvény az elkövetés idején büntetni rendelt”.¹³ Holott a büntető szükségrendelet nem törvény (nem is a nemzetközi jog általánosan elismert szabálya). Az eltérés kiemelésének hiánya azonban a különleges jogrendben elfogadott jogszabályt nem tette érvénytelenné.

b) A büntető szükségrendelet szövege kifejezetten utalt arra, hogy a büntetni rendelés a Btk. „4. § (1) bekezdésétől eltérően” történik. Az eltérés érdemi volt, hiszen a Btk. hivatkozott rendelkezése alapján „bűncselekmény az a [...] cselekmény, [...] amelyre e törvény [azaz a Btk.] büntetés kiszabását rendeli”.¹⁴ A védettségi igazolással visszaélés bűncselekménye esetén viszont a büntetni rendelés forrása nem a Btk. (nem törvény), hanem (ahogy láttuk attól teljesen függetlenül)¹⁵ a szükségrendelet.

Az eltérés megfogalmazására azonban a jogalkotó – amint arra Tóth rámutatott – nem a legegyszerűsebb formát választotta. Az ugyanis – a büntető szükségrendelet pontatlan szövegével szemben – nyilvánvaló, hogy nem hamis közokirat vagy magánokirat készítése (azaz nem a rendelet megvalósító elkövető), hanem a jogszabály szabályozási megoldása (azaz a jogalkotó) tért el a Btk. 4. § (1) bekezdésétől. Erre figyelemmel a Btk.-tól való ezirányú eltérésre történő utalást valóban szerencseesebb lett volna nem a jogszabály normatív részében, hanem preambulumban elhelyezni.¹⁶

¹¹ 2011. évi CXXVIII. törvény 51/A. § (1) bek. Hatályos 2020. június 18. napjától 2022. október 31. napjáig.

¹² 2011. évi CXXVIII. törvény 51/A. § (2) bek. Hatályos 2020. június 18. napjától 2022. október 31. napjáig.

¹³ Btk. 1. § (1) bek.

¹⁴ Btk. 4. § (1) bek.

¹⁵ Vö. 1.3. cím.

¹⁶ TÓTH Mihály: Gárdos-Orosz Fruzsina – Lőrincz Viktor Olivér (szerk.): Jogi diagnózisok – A Covid-19-világjárvány hatásai a jogrendszerre (Budapest: TK JTI–L'Harmattan 2020). *Állam és Jogtudomány*, 2021/3. 136–137., 137. 5. lábjegyzet.

1.3.2. A büntethetőségi akadályok

A szükségrendeletben szabályozott bűncselekmény vonatkozásában érvényesültek a büntetendőséget és az elkövető büntethetőségét kizáró okok (így pl. törvényi engedély, gyermekkor), amelyre tekintettel a cselekmény anyagi jogilag nem volt bűncselekmény.¹⁷ Így amennyiben a védettségi igazolást pl. fedőokiratként készítik vagy használják fel,¹⁸ a cselekmény nem büntetendő (a szükségrendelet alapján az lenne, de a Btk. ezt kizárja). Amikor pedig a hamis okiratot gyermekkorú személy készíti el, akkor cselekménye a szükségrendelet és az elkövetéskor hatályos Btk. szerint büntetendő, de a cselekmény a Btk. 16. § alapján nem képez bűncselekményt (anyagi jogilag nem bűnös).

1.3.3. A büntető tényállásokhoz fűződő viszonyban

A büntető szükségrendelet szövege nem utalt arra, hogy a szükségrendelet büntető rendelkezései miként viszonyulnak a Btk. 342., 343. vagy 345. §-ában meghatározott büntető tényállásokhoz.

- a) A szükségrendeletben büntetni rendelt cselekménytípusok egy része (pl. hamis magánokirat készítése, illetve más nevére szóló magánokirat felhasználása) a Btk. alapján önmagában nem képezett bűncselekményt.¹⁹
- b) Az érintett cselekmények másik része (pl. hamis közokirat készítése, hamis magánokirat felhasználása) viszont a Btk. alapján is bűncselekményt képezett.²⁰

Ahogy egyébként további feltételekkel a hamis magánokirat készítése is. Amennyiben ugyanis az elkészített hamis magánokiratot felhasználják, akkor a készítő a hamis magánokiratot felhasználó személy bűnsegédeként (felbújtójaként, esetleg közvetett tettesként) tartozhatott büntetőjogi felelősséggel.

A büntető szükségrendelet azonban ezeket a cselekménytípusokat sem minősített esetként, hanem (megfogalmazásából is jól láthatóan „öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”) önálló tényállásként rendeli büntetni.

ad a–b) A büntetőjog gyakorlata és tudománya a speciális tettesekkel kapcsolatosan (különösen a hivatali bűncselekmények tekintetében) megkülönbözteti a sajtóképi, illetve a nem sajtóképi különös (hivatali) bűncselekményt.²¹

Ennek mintájára a következőkben megkülönböztetjük a szükségrendeleti bűncselekmények két fajtáját. A sajtóképi szükségrendeleti bűncselekmény egy addig bűn-

¹⁷ A Btk. 15. § indokolásából és 16–20. § szövegéből is nyilvánvaló, hogy a gyermekkor, kóros elmeállapot esetén anyagi jogi értelemben bűncselekményről nem beszélhetünk.

¹⁸ 2017. évi XC. törvény (Be.) 227. § (1) bek.

¹⁹ SZOMORA Zsolt: A koronavírus-védettségi igazolásokkal való különböző visszaéléseket a Btk.-nál szigorúbban bünteti egy friss kormányrendelet. *MJE Blog*, 2021. május 6. <http://tinyurl.com/mxj9cbxm>

²⁰ Uo.

²¹ A hivatali bűncselekmények tekintetében ld. Legf. Bír. Kat. Törv. I. 265/1964., illetve tágabb értelemben MÉSZÁROS Ádám: *A bűncselekmény fogalmának alapkérdései*. Budapest, OKRI, 2020. 222. https://okri.hu/images/stories/konyvajanko/2020/Meszáros/MA_web_sec.pdf

tetni nem rendelt cselekménytípust rendel büntetni. A nem sajátképi szükségrendeleti bűncselekmény már büntetni rendelt cselekményt az addiginál (a büntető kódexnél vagy más büntető törvénynél) súlyosabban rendel büntetni.

A szükségrendelet szövegében a sajátképi és nem sajátképi szükségrendeleti bűncselekmények nem különülnek el,²² így

- az első kategóriába sorolható pl. az 1. § (1) bekezdés a) pont II. fordulata, b) pont II. fordulata, illetve magánokiratra való elkövetés esetén a c) pont III. fordulata;
- míg a második kategóriába pl. az 1. § (1) bekezdés a) pont I. fordulata, b) pont I. fordulata, illetve a c) pontnak közokiratra való elkövetés esetén az összes, míg magánokiratra való elkövetés esetén az I–II. fordulata.

1.3.4. A büntetési tételek tekintetében

A szükségrendelet a büntető kódextól függetlenül rendelkezett nemcsak a cselekmények büntetni rendeléséről, hanem büntetési tételéről (legalábbis annak maximumáról) is.²³ Annyiban azonban a szükségrendelet is kapcsolódott a büntető kódexhez, hogy a büntetési tétel alsó határát (három hónapi szabadságvesztést) – a különös részben szereplő hasonló súlyú tényálláshoz (pénzmosás)²⁴ hasonlóan – a Btk. 36. §-a rendezte. Mivel a büntetési tétel alsó határa az egy évi szabadságvesztést nem érte el, lehetőség volt a Btk. 33. § (4) bekezdése alapján szabadságvesztés helyett elzárás, közérdekű munka és pénzbüntetés kiszabására is.²⁵

A védettségi igazolással visszaélés egységes büntetési tétele eltérően hatott ki a büntetni rendelt cselekmények különböző csoportjaira.

- a) A sajátképi szükségrendeleti bűncselekményeknél – amint azt Tóth kiemeli – a büntető szükségrendelet „a gondatlan emberöléssel azonos súlyú cselekményként kezeli (öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegette), például az igazolványhoz kapcsolódó hamis magánokiratok készítését (pl. akár alakilag valótlan orvosi igazolás kiállítását) is”.²⁶ Itt a büntetési tétel tehát a nem büntetendő cselekményhez (a „nullás” fokozathoz) képest öt fokozatot ugrott fel (elzárás, valamint egy, két, három és öt évig terjedő szabadságvesztés).
- ba) A nem sajátképi szükségrendeleti bűncselekmények legnagyobb részénél a büntető szükségrendelet szerint alkalmazandó büntetési tétel magasabb volt, mint amit az adott cselekményre a Btk. rendelt. Az emelkedés azonban itt sem egységes, hiszen a három évig terjedő (nem hivatalos személy által elkövetett) közokirathamisításhoz képest egy fokozat,²⁷ a hamis magánokirat felhasználásának egy éves²⁸ büntetési tételéhez képest pedig három fokozat volt.

²² Elkülönítésükre ld. még a SZOMORA (2021) i. m. művében a táblázatot.

²³ Vö. 1.1. cím.

²⁴ Btk. 399. § (5) bek. Hatályos 2021. január 1. napjától.

²⁵ SZOMORA (2021) i. m.

²⁶ SZOMORA (2022) i. m. 137.

²⁷ Btk. 342. § (1) bek.

²⁸ Btk. 345. §.

- bb) A közokirathamisítás büntetési tétele a védettségi igazolással visszaéléshez képest magasabb volt, ha azt hivatalos személy követi el (így pl. hivatali hatáskörével visszaélve hamis közokiratot készít),²⁹ ekkor ugyanis a szükségrendelet alapján öt évig, míg a Btk. alapján egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

ad a-b) A védettségi igazolással visszaélés egységes büntetési tétele következtében tehát a védettségi igazolásra elkövetés felelősségfokozó hatásának mértéke (egyáltalán nem logikus módon) teljesen különböző, hiszen az okirat típusától és az elkövetési magatartástól függ.

Nyilvánvalóan szerencsésebb lett volna, ha a védettségi igazolással visszaélés büntetési tétele differenciált, és a védettségi igazolásra történő elkövetés hatását minden cselekménytípusnál azonosan – azon belül is a büntetési tételt egy fokozattal megemelve – értékeli. Az ilyen, általam helyesebbnek tartott szabályozásban

- a hamis magánokirat készítésének büntetési tétele elzárás,
- a hamis stb. magánokirat felhasználásáé két évig terjedő szabadságvesztés, míg
- a közokiratra elkövetett cselekményeké öt évig terjedő szabadságvesztés.

A javasolt szabályozás a Btk. megoldásához igazodik, amely a közokiratra elkövetett cselekmények körében a készítés és a felhasználás között a büntetési tételt illetően (egyébként nem is feltétlenül logikus módon) nem különböztet.

1.3.5. Egység és halmazat terrénumán

Ha a szükségrendelet és a Btk. büntető tényállásai találkoztak, akkor a látszólagos halmazat szabályai voltak irányadók.

A védettségi igazolással visszaélés a közokirathamisításhoz és a hamis magánokirat felhasználásához képest látszólagos halmazatban (a rész tényállások specialitása folytán) előtérbe lépett.

Ez alól az egyetlen kivétel a közokirathamisítás azon változata, amikor a hivatalos személy hivatali hatáskörével visszaélve hamis közokiratot készít, ez ugyanis látszólagos halmazatban előtérbe lépett a védettségi igazolással visszaéléshez képest.

2. A szükségrendelet hatálya

2.1. A hatálybalépés

A szükségrendelet 2. § (1) bekezdése alapján annak érdemi (azaz büntető) rendelkezései „a kihirdetését követő napon”, azaz 2021. május 2. napján léptek hatályba.³⁰

²⁹ Btk. 343. § (1) bek. a) pont.

³⁰ A hatály meghosszabbítására vonatkozóan ld. 2.3. cím.

2.2. A hatályvesztés előre történő előírása

Az Alaptörvény akkor hatályos rendelkezése alapján a Kormány szükségrendelete „tizenöt napig marad hatályban”, legalábbis főszabály szerint.³¹ Ha pedig a hatályát meg is hosszabbítanák,³² akkor is „a veszélyhelyzet megszűnésével hatályát veszti”.³³

A büntető szükségrendelet – a törvényekkel szemben – szükségképpen előre (és eleve) meghatározott ideig hatályos jogszabályfajta. Annak meghatározott feltétel be-következésétől függő hatályvesztését ugyanis nem saját maga, hanem más norma (esetünkben maga az Alaptörvény) rendeli el.

A szükségrendelet szövegében erre figyelemmel nem is lett volna szükség olyan rendelkezésre, amely annak hatályvesztéséről rendelkezne. Ehhez képest a büntető szükségrendelet eredetileg is hatályos rendelkezése kimondta, hogy a szükségrendelet „2021. május 23-án hatályát veszti”.³⁴ Így viszont a szükségrendelet nemcsak az Alaptörvény erejénél fogva, hanem saját (később beiktatott) rendelkezése alapján is előre meghatározott időre hatályos büntető normának minősült.

2.3. A hatály meghosszabbítása

Az Alaptörvény akkor hatályos rendelkezése felhatalmazást adott a Kormánynak arra, hogy az Országgyűlés felhatalmazása alapján kivétel tegyen a szükségrendelet tizenöt napon belüli (az Alaptörvényből eredő) hatályvesztése alól.³⁵ A veszélyhelyzet lejárta utáni meghosszabbításra azonban a Kormánynak ekkor sem volt lehetősége.

A 2021. évi I. törvény alapján „az Országgyűlés az Alaptörvény 53. cikk (3) bekezdése alapján felhatalmaz[t]ja a Kormányt, hogy a veszélyhelyzetben az Alaptörvény 53. cikk (1) [...] bekezdése szerinti kormányrendeletek hatályát e törvény hatályvesztéséig meghosszabbítsa”.³⁶

A büntető szükségrendelet szövege már eleve tartalmazott egy olyan rendelkezést, amely szerint a fenti felhatalmazással élve „a Kormány [a] rendelet hatályát a koronavírus-világjárvány elleni védekezésről szóló 2021. évi I. törvény hatályvesztéséig meghosszabbítja”.³⁷ Ez a rendelkezés azonban csak a büntető szükségrendelet kihirdetését követő 15. napon lépett hatályba,³⁸ hiszen azt megelőzően ilyen meghosszabbításra még nem volt szükség, hiszen a büntető szükségrendelet az Alaptörvény főszabálya alapján még hatályban maradt.³⁹

³¹ Alaptörvény 53. cikk (1) bek. Hatályos 2022. október 31. napjáig.

³² Vö. 2.3. cím.

³³ Alaptörvény 53. cikk (4) bek. Hatályos 2022. október 31. napjáig.

³⁴ 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 3. § (2) bek.

³⁵ Alaptörvény 53. cikk (3) bek. Hatályos 2022. október 31. napjáig.

³⁶ 2021. évi I. törvény 2. § (1) bek.

³⁷ 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 3. § (1) bek.

³⁸ 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 2. § (2) bek.

³⁹ Alaptörvény 53. cikk (1) bek. Hatályos 2022. október 31. napjáig.

A 2021. évi I. törvény saját eredeti rendelkezése alapján „a kihirdetését követő 90. napon hatályát veszti”,⁴⁰ ami 2021. május 21. napján történt volna. Erre figyelemmel a büntető szükségrendelet hatálya is eddig az előre meghatározott időpontig tartott volna. Azt követően ugyanis a hatály meghosszabbítása megszűnik, így az addig elhalasztott hatályvesztés bekövetkezik.

Ezt követően azonban a 2021. évi XL. törvény 3. § úgy módosította a 2021. évi I. törvény 5. §-át, hogy az utóbbiból „a kihirdetését követő 90. napon hatályát veszti” szövegrész hatályát veszítette. Míg a 2021. évi XL. törvény 2. §-a egy új rendelkezést iktatott a 2021. évi I. törvénybe, amely alapján az utóbbi jogszabály „a 2021. évi őszi országgyűlési ülésszak első ülésnapját követő 15. napon hatályát veszti.” Ezek a módosítások 2021. május 22. napján léptek hatályba.⁴¹

A 271/2021. (V. 21.) Korm. rendelet 1. § 36. pontja a büntető szükségrendelet hatályát a koronavírus-világjárvány elleni védekezésről szóló 2021. évi I. törvény hatályvesztéséig meghosszabbította. Ezzel egyidejűleg a büntető szükségrendelet hatályvesztéséről szóló eredeti (időponthoz kötött) rendelkezést a 2021. február 8. napjával kihirdetett veszélyhelyzettel összefüggő rendkívüli intézkedések hatályának újbóli meghosszabbításáról szóló 271/2021. (V. 21.) Korm. rendelet 6. § 36. pontja hatályon kívül helyezte, mégpedig már 2021. május 22. napján.

Ez utóbbi sem változtatott azonban azon, hogy a büntető szükségrendelet előre meghatározott ideig hatályos jogszabály volt. Egyrészt az Alaptörvény akkor hatályos 53. § (4) bekezdése, másrészt pedig (ezzel párhuzamosan) a hatályvesztésre vonatkozó saját rendelkezésének fenti meghosszabbítására és átalakítását⁴² követően – a 271/2021. (V. 21.) Korm. rendelet 1. § 36. pontjára figyelemmel. Ezáltal a büntető szükségrendelet hatályvesztése egy olyan másik jogszabály (2021. évi I. törvény) hatályvesztésétől függött, amely (ahogy láttuk) maga is előre meghatározott hatályú volt.

2.4. A hatályvesztés

Ezt követően a 2021. évi I. törvény hatályvesztéséről szóló rendelkezése átkerült a törvény 5/A §-ába, illetve az többször módosult (a hatályvesztés időpontja kitolódott). Az utolsó módosítás a 2021. évi CXXX. törvény 84. §-a végül úgy módosította a 2021. évi I. törvényt, hogy az 2022. június 1-jén veszítette hatályát.⁴³

A veszélyhelyzet megszüntetéséről a 181/2022. (V. 24.) Korm. rendelet rendelkezett 2022. június 1. napjával. Ezzel a büntető szükségrendelet – az Alaptörvény 53. § (4) bekezdése alapján – már hatályát veszítette. Másrészt a veszélyhelyzet megszüntetésével a 271/2021. (V. 21.) Korm. rendelet 8. §-a hatályba lépett, és ennek 109. pontja kifejezetten hatályon kívül helyezte a büntető szükségrendeletet is.

⁴⁰ 2021. évi I. törvény 5. §. Hatályos 2021. május 21. napjáig.

⁴¹ 2021. évi XL. törvény 4. §.

⁴² Vö. 2.3. cím.

⁴³ 2021. évi I. törvény 5/A. §. Hatályos 2022. január 1. napjától.

3. A szükségrendelet továbbhatásának szabályozása

3.1. A külön rendelkezés hiánya

A büntető szükségrendelet a hatályvesztés utáni alkalmazhatóságáról (ún. továbbhatásáról) szóló külön rendelkezést nem tartalmazott. Annak ellenére egyébként, hogy a hatályvesztés abba eleve – legalábbis főszabályként – többszörösen is „bele volt kódolva”.⁴⁴

Ez azonban nem tekinthető szabályozási hiányosságnak. Egy eleve beépített továbbhatási rendelkezésnek ugyanis – ahhoz, hogy rendeltetését betöltse – az érdemi büntető rendelkezések hatályvesztését követően hatályban kell maradnia. Ehhez külön (a kódextól elkülönülő) büntető törvény esetén a jogalkotó kifejezett döntése szükséges, amely szerint a hatályvesztés beépített előírása a beépített továbbhatási rendelkezésre nem terjed ki. Szükségrendelet esetén azonban erre nincs lehetőség, mivel az ilyen jogszabály – legalábbis a veszélyhelyzet lejárta után – teljes egészében az Alaptörvény erejénél fogva hatályát veszti. A büntető szükségrendelet továbbhatását önmaga nem, hanem csak az Alaptörvény vagy más jogszabály (sarkalatos törvény vagy a Btk.) biztosíthatja előre, illetve egy átmeneti törvény utólagosan.

3.2. A Btk. 2. § érvényesülése

Tételezzük fel, hogy a büntető szükségrendelet – az Alaptörvény akkor hatályos 53. cikk (1) vagy (4) bekezdése vagy saját beépített rendelkezése folytán – hatályát veszti, és annak ezt követő alkalmazhatóságát kizárólag a Btk. 2. §-a alapján kell elbírálni.

A hivatkozott – időbeli hatály címet viselő – rendelkezés főszabálya alapján „a bűncselekményt [...] az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény szerint kell elbírálni”.⁴⁵

A büntető kódex fenti hivatkozott rendelkezése címe alapján akár a szükségrendeletre is vonatkozhatna, de szövege szerint közvetlenül csak a büntető törvényre irányadó. Nincs viszont akadálya annak, hogy azt a szükségrendeletben bünteti rendelt cselekményre analóg módon alkalmazzuk, mivel az (önmagában) nem tekinthető az elkövetőre nézve kedvezőtlen jogszabálynak.

A témánk szempontjából releváns kivételes rendelkezés „a cselekmény elbírálása-kor hatályban lévő új büntető törvény” meglétét feltételezi.⁴⁶

Ezen rendelkezés alkalmazásában hatályban lévő „új” büntető törvény – a 2. § (1) bekezdésével összevetve – csak az lehet, ami az elkövetéskor még nem volt hatályban. Ide tartozik azonban azon büntető törvény is, amely annak következtében hatályos, hogy elődje hatályát veszítette, és amely az adott cselekményt nem rendeli büntetni. A szükségrendelet hatályvesztése esetén viszont az elkövetéskor hatályoshoz képest az

⁴⁴ Vö. 2.2. cím.

⁴⁵ Btk. 2. § (1) bek.

⁴⁶ Btk. 2. § (2) bek.

elbíráláskor még eszerint sincs hatályban új „büntető törvény”, így a védettségi igazolással visszaélésre a Btk. 2. § (2) bekezdése közvetlenül nem lett volna alkalmazható.

A Btk. 2. § (2) bekezdése is csak analóg módon alkalmazható a büntető szükségrendeletre. Különösen (de nem kizárólag) akkor, ha a Btk. 2. § (1) bekezdése esetén erre lehetőséget látunk. A Btk. 2. § (2) bekezdése ugyanis az elkövetőre nézve – az (1) bekezdés alkalmazásához képest – mindenképpen kedvezőbb rendelkezés. Ennek alapján tehát a büntető szükségrendeletet a Btk. 2. § (2) bekezdése alkalmazásában is úgy kell tekinteni, mintha büntető törvény (annak egyik rendelkezése) lenne.

Ekkor viszont a kérdést a szükségrendeletek tekintetében is vizsgálva az újdonság megállapítható, hiszen a (törvényekhez hasonlóan) a hatályát vesztt (tehát hiányzó) szükségrendelet is újdonságnak tekinthető elődjéhez képest. Mégpedig abban az esetben is, amikor a hatályvesztésre az Alaptörvény (valamely törvény) rendelkezésére vagy saját (akár később) beépített rendelkezésére tekintettel kerül sor. A Btk. 2. § (2) bekezdés ugyanis egy új büntető törvény hatálybalépését nem követelte meg, így analóg alkalmazás esetén (ennek megfelelően) egy új szükségrendelet hatálybalépését sem.

Az adott büntető szükségrendeletre egyénként a Btk. 2. § (2) bekezdése megfelelően annál fogva is alkalmazható, hogy azt egy másik szükségrendelet kifejezetten hatályon kívül helyezte.⁴⁷ Márpedig a Btk. 2. § (2) bekezdése mindenki által elismerten alkalmazható akkor, ha az új büntető törvény megléte annak eredménye, hogy a korábbi büntető törvényt egy új, később hatályba lépett jogszabály hatályon kívül helyezte.

Ezen felül a visszaható hatályú alkalmazás másik feltétele is fennáll, hiszen az is megállapítható, hogy a cselekmény – éppen a szükségrendelet hatályvesztésére tekintettel – már nem bűncselekmény, illetve enyhébben bírálendő el.

A sajátképi szükségrendeleti bűncselekmények (pl. hamis magánokirat pusztá készítése) az elbíráláskor hatályos büntető törvény szerint nem büntetendők, míg a szükségrendelettel analóg módon kiegészített elkövetéskori büntetőtörvény szerint igen.

A nem sajátképi szükségrendeleti bűncselekmények (pl. hamis közokirat készítése) pedig az elbíráláskor hatályos büntető törvény szerint büntetendők, de az elbíráláskori büntetőtörvény alacsonyabb büntetési tételére tekintettel mindenképpen enyhébben bírálándók el, mint az elkövetéskor hatályos szükségrendelet alapján.

Nem akadály a visszaható hatályú alkalmazásnak az sem, hogy a második csoportba tartozó cselekmények a változatlan büntető törvény szerint bűncselekménynek minősülnek. Ekkor ugyanis – a büntető törvények esetén követett általános elvek alapján⁴⁸ – a szükségrendelettel analógia segítségével kiegészített elkövetéskori jogszabályokhoz képest a Btk. 2. § (2) bekezdésének (egyszerűen) nem az első, hanem a második (enyhébb elbírálásra vonatkozó) fordulata alkalmazandó.

3.3. A soha hatályba nem lépett utólagos továbbhatási rendelkezés

A 2021. évi június 15. napján az Országgyűlés elfogadta a veszélyhelyzettel összefüggő átmeneti szabályokról 2021. évi XCIX. törvényt, amelynek egyik rendelkezése alapján

⁴⁷ Vö. 2.4. cím.

⁴⁸ Ld. részletesen HOLLÁN Miklós: Kerettényállások és időbeli hatály. *Iustum Aequum Salutare*, 2018/3.

„az e törvény hatálybalépése előtt elkövetett, a védettségi igazolással való visszaélés elleni fellépésről szóló 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. §-a szerinti bűncselekmény büntetendőségét a [Btk.] 2. § (2) bekezdésétől eltérően, a cselekmény elkövetésekor hatályos jogszabályok alapján kell elbírálni”.⁴⁹

A rendelkezés szövege explicit kivételt fogalmazott meg a Btk. 2. § (2) bekezdésében foglalt szabály alól.

Az ehhez kapcsolódó indokolás szerint a büntető szükségrendelet

„a veszélyhelyzet ideje alatt, a kiemelt társadalomra veszélyességére tekintettel – határozott időtartamra alkotott jogszabályként – fokozott védelemben részesíti és így a [...] Btk.[hoz] képest súlyosabban és egységesen rendeli büntetni a SARS-CoV-2 koronavírus elleni védettség igazolásáról szóló kormányrendeletben meghatározott közokirat vagy magánokirat meghamisítását [...] Ugyan a határozott időtartamra alkotott jogszabályoknál a »későbbi« eltérő jogszabály hatálybalépése fogalmilag sem merülhet fel, de indokolt egyértelművé tenni, hogy a fentiekben hivatkozott kormányrendeletben meghatározott bűncselekmény meghatározása és büntetési tétele – ahogy azt az egyértelműen kialakult gyakorlat a kerettényállások esetében a meghatározott időtartamra szóló, keretet kitöltő jogszabályok esetében is rendezi – a 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet szerinti veszélyhelyzet megszűnését követően is az elkövetéskor hatályos jogszabályok alapján legyen megállapítható. Erre tekintettel a Javaslat ebben a vonatkozásban a Btk. 2. § (2) bekezdésétől eltérő rendelkezést állapít meg, egyebekben a Btk. rendelkezései alkalmazhatók”.⁵⁰

Az indokolás egyik része szerint a 2021. évi XCIX. törvény 107. §-a a Btk. 2. § (2) bekezdés egyik (a jogalkotó által helyesnek és egyértelműnek tartott) értelmezését tette kötelezővé, amely szerint az nem vonatkozik az előre meghatározott ideig hatályos jogszabályokra. Ez a megközelítés azonban a fentiek szerint nem helytálló, mert a Btk. 2. §-a alkalmazást nyerhet az előre meghatározott időtartamra hatályos jogszabályokra, habár a szükségrendeletekre csak analóg módon.⁵¹ Éppen erre tekintettel az indokolás másik (az előző résszel ellentétes, de a rendelkezés szövegével összhangban lévő) része a helyesebb, amely szerint a továbbhatási rendelkezés kivételt statuál a Btk. 2. § (2) bekezdés alkalmazása alól. Annak azonban szükségrendelet esetén nem közvetlen, hanem csak analóg érvényesülését zárja ki.

Itt szépen látható, hogy mivel a szükségrendelet is előre meghatározott ideig hatályos jogszabály, azt általában az utóbbiakra irányadó jogtételek alapján kell megítélni. Mivel azonban a szükségrendelet nem büntető törvény, arra – pl. a jogforrási eltérésre tekintettel – nem mindig ugyanúgy érvényesülnek az utóbbiakra irányadó rendelkezések.

Az Országgyűlés 2021. november 9. napján elfogadta a 2021. évi CXV. törvényt, amelynek 2. § 10. pontja alapján a 2021. évi XCIX. törvény fenti (továbbhatást ki-

⁴⁹ 2021. évi XCIX. törvény 107. §. Nem lépett hatályba.

⁵⁰ A 2021. évi XCIX. törvény 107. §-ához fűzött végső előterjesztői indokolás.

⁵¹ Vö. 3.2. cím.

mondó) rendelkezése nem lépett hatályba. Az ehhez kapcsolódó indokolás szerint „a koronavírus új variánsai nem tapasztalt gyorsasággal és következményekkel terjednek Európa-szerte, amelyre tekintettel az Országgyűlés döntött a koronavírus-világjárvány elleni védekezésről szóló 2021. évi I. törvény hatályának 2022. január 1. napjáig történő meghosszabbításáról, így a veszélyhelyzet [...] még nem került megszüntetésre”. Így „a jogbiztonság és a kiszámítható szabályozási környezet kívánalmára figyelemmel [...] a javaslat [...] egyes rendelkezések hatályba nem lépéséről is rendelkezik. A hatályba nem lépő rendelkezések tárgyában az átmenetet biztosító szabályozásról külön törvény rendelkezik” majd.⁵²

3.4. A hatályba lépett utólagos továbbhatási rendelkezés

A fenti ígéret beteljesítéseként a veszélyhelyzettel összefüggő egyes szabályozási kérdésekről szóló 2021. évi CXXX. törvény rendelkezett arról, hogy a Btk. (közelebbről meg nem határozott) rendelkezéseit annak egyik (3.) alcímében foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.⁵³ Így „a veszélyhelyzet ideje alatt elkövetett, a védeltségi igazolással való visszaélés elleni fellépésről szóló 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. §-a szerinti bűncselekmény büntetendőségét a cselekmény elkövetésekor hatályos jogszabályok alapján kell elbírálni.”⁵⁴ E továbbhatási rendelkezés kapcsán a 2021. évi CXXX. törvény úgy rendelkezett, hogy az „a 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet szerinti veszélyhelyzet megszűnésekor lép hatályba”.⁵⁵

A kapcsolódó indokolás szerint „a védeltségi igazolással való visszaélés tekintetében a Btk. időbeli hatályának főszabályától eltérő szabály alkalmazását lehetővé kell tenni. Ameddig a veszélyhelyzet fennáll, addig a szigorúbb szabályozásnak van helye.”⁵⁶

Elődjével szemben tehát nem a rendelkezés szövege, hanem csak indokolása utalt arra, hogy a továbbhatási rendelkezés kivételt fogalmazott meg a Btk. időbeli hatályra (valójában alkalmazhatóságra) vonatkozó rendelkezései alól.

Az előd törvény indokolásához képest ez mindenképpen „fejlődés”, habár álláspontunk szerint itt is fontos rámutatni arra, hogy a továbbhatási rendelkezés nem a rendelkezés közvetlen, hanem analóg alkalmazását zárja ki.

Az indokolás megfogalmazása más vonatkozásban viszont már kifejezetten téves. Az 2021. évi CXXX. törvény 30. §-a nem a „Btk. időbeli hatályának főszabályától”, hanem annak kivételétől eltérő szabály alkalmazását írja elő. Az ugyanis jogi diploma nélkül is látható, hogy a Btk. 2. § alapján az elkövetéskor hatályos törvény alkalmazása a főszabály, míg a (2) [és a jelen esetben irreleváns (3)] bekezdés a kivétel. Ezt egyébként a Btk. 2. § (1) bekezdés szövege (a gyengébbek kedvéért) meg is állapítja.

⁵² 2021. évi XCIX. törvény végső előterjesztői indokolása.

⁵³ 2021. évi CXXX. törvény 3. § (1) bek.

⁵⁴ 2021. évi CXXX. törvény 3. § (2) bek.

⁵⁵ 2021. évi CXXX. törvény 104. § (4) bek.

⁵⁶ A 2021. évi CXXX. törvény 3. §-ához fűzött végső előterjesztői indokolás.

További hiányosság, hogy igazából itt sem tudjuk meg, hogy a továbbhatási rendelkezésre miért volt szükség. Az ugyanis, hogy „ameddig a veszélyhelyzet fennáll, addig a szigorúbb szabályozásnak van helye”, semmiképpen nem magyarázat egy olyan rendelkezés esetén, amely éppenséggel a veszélyhelyzet utáni átmenti időszakot rendezné. Az indokolás készítője feltehetően azt akarta, de sajnos (valamilyen okból) nem tudta kifejezni, hogy a veszélyhelyzetben elkövetett cselekmények esetén a szigorúbb elbírálás fenntartásának van helye. Azonban önmagában ez sem alkalmas az új szabályozás indokaként, hanem éppen annak „miértje” igényelt volna további magyarázatot. A szigorúság ugyanis – amint arról korunk jogalkotója igen gyakran elfeledkezik – a büntető rendelkezéseknek lehet jellemzője, de nem lehet(ne) célja.

4. A továbbhatás hatókörének értelmezése

Amint azt Szomora észlelte, „a továbbhatást kimondó törvényi rendelkezés a [büntető szükségrendelet] szerinti *bűncselekmény büntetendőségének elbírálására* fogalmazza meg a kivételszabályt”.⁵⁷

A következőkben a rendelkezés ezen Szomora által is (kurzíválással) kiemelt részét kívánom értelmezni, mégpedig a problémát felvető blogbejegyzés lehetőségeihez képest szélesebb értelmezési mezőben.

4.1. A nyelvtani értelmezés

4.1.1. A „bűncselekmény”

A továbbhatási rendelkezés a „bűncselekmény” kifejezést használta, amire figyelemmel a továbbhatásra eleve csak olyan cselekménynél volt lehetőség, amely nemcsak megfelelt a büntető szükségrendelet tényállásainak, hanem annak vonatkozásában – az elkövetéskor hatályos Btk. alapján nem állt fenn olyan ok (így pl. törvényi engedély, gyermekkor), amelyre tekintettel a cselekmény anyagi jogilag ne lenne bűncselekmény.⁵⁸

4.1.2. A bűncselekmény büntetendősége

Szomora szerint „bűncselekmény büntetendőségének elbírálása» kitétel egyetlen értelmezési móddal sem értelmezhető úgy, hogy abba például a bűncselekmény büntetési tételkeretének mértékét bele lehessen érteni”. Akkor tehát szerinte erre nyelvtani értelmezéssel sincs lehetőség, feltehetően erre is utal az, amikor elemzésében „a továbbhatási törvény szövegének korlátai”-ra hivatkozik.⁵⁹

⁵⁷ SZOMORA (2022) i. m.

⁵⁸ Vö. 1.3.2. cím.

⁵⁹ SZOMORA (2022) i. m.

Álláspontom szerint nyelvtani értelmezés körében nem lehet kizárni, hogy a továbbhatási rendelkezésben használt „bűncselekmény büntetendősége elbírálása” kifejezésbe beleértsük a büntetési tétel meghatározását is.

A büntetendőség ugyanis – a relatíve határozott szankciórendszerben – minden esetben szükségképpen magával vonja azt is, hogy a jogalkotó egy ahhoz kapcsolódó büntetési tételt is előír. Ez nyilvánvaló, ha a büntetési tételt a kódex különös része vagy éppen egy külön törvény büntető rendelkezése írja elő, de az akkor is így van, ha abban (ahogy a szükségrendeletben szereplő cselekmények esetén is) a kódex általános részének rendelkezései is közrehatnak.⁶⁰

A fenti összefüggést szépen visszatükrözik a büntető kódex azon általános részi rendelkezései, amelyek szövege valamilyen mértékű szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményekre hivatkozik. Így pl. az „ötévi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő bűncselekmény”,⁶¹ vagy a „háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett”⁶² fogalmát használják.

Álláspontom szerint tehát nincs akadálya annak, hogy a büntetendőség (tágabb) fogalmán belül megkülönböztessük annak fennállását és mértékét. Ezzel a büntetendőség fogalma a felelősség és jogkövetkezmények tanának terepén „keresztülfekvő” fogalommá válik. Ez egyébként csak egy újabb bizonyítéka a büntetőjog két nagy pillére közötti – Tokaji Géza által már jelzett⁶³ – szoros összefüggésnek.

Nem minősül viszont a büntetendőség részének a büntetés kiszabása (az enyhítő és súlyosító körülmények meghatározása és mérlegelése), a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése, illetve a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározása.

Azt is el kell ismerni azonban, hogy önmagában a nyelvtani értelmezés körében a Szomora által képviselt szűkebb értelmezés mellett szólnak erősebb érvek. Az ugyanis a büntetendőség fogalmának magjához, míg az én interpretációm annak holdudvarához kapcsolódik. Mindazonáltal a tágabb értelmezés is mindenképpen alkalmas arra, hogy annak helyességét a többi értelmezési módszerrel tovább „teszteljük”.

Ezt csak a továbbhatási rendelkezés azon hipotetikus megfogalmazása zárná ki, hogy „azon cselekményt, amely csak a szükségrendelet alapján büntetendő, az elkövetéskor hatályos törvény alapján kell elbírálni”.

4.2. Logikai értelmezés

A továbbhatás hatókörének szűkebb értelmezése a 2022. június 1. napját követő elbírálás esetén az irányadó büntetési tételek megemelését csak a sajátképi szükségrendeleti bűncselekmények esetén tartja fenn:

- A hamis magánokirat készítésének büntetési tétele az elkövetéskor hatályos (és továbbható) szükségrendelet szerint öt évig terjedő szabadságvesztés, míg a

⁶⁰ Vö. 1.3.4. cím.

⁶¹ Btk. 26. § (3) bek. c) pont.

⁶² Btk. 29. § (1) bek., 65. § (1) bek.

⁶³ TOKAJI Géza: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*. Budapest, KJK, 1984. 70.

hamis közokirat készítése esetén a büntetési tétel (nem hivatalos személy általi elkövetés esetén) az elbíráláskor hatályos törvény szerint három évig terjedő szabadságvesztés.

- A hamis magánokirat pusztá készítésének büntetési tétele az elkövetéskor hatályos (továbbható) szükségrendelet szerint öt évig terjedő szabadságvesztés, míg a hamis magánokirat felhasználásának büntetési tétele az elbíráláskor hatályos törvény szerint egy évig terjedő szabadságvesztés.

A szükségrendelet jogalkotói koncepciója alapján a védettségi igazolással visszaélés összes változata a büntetési tételek alapján különleges jogrendben azonos veszélyességű.⁶⁴ Ehhez képest legalábbis nem logikus, ha a szigorúbb megítélést a különleges jogrend lejártával az azonos veszélyességűnek deklarált cselekményeknek csak egyik csoportjára tartjuk fenn. Még úgy sem, ha arra hivatkoznánk, hogy a jogalkotó csak a büntetési tétel legnagyobb (öt fokozatú) emelését kívánta fenntartani, miközben annak kisebb mértékű emelése esetén erről (valamilyen egyébként rejtélyes okból) „lemondott”.

Figyelemmel lehetünk azonban arra is, hogy a magánokiratokra elkövetett cselekmények – még a szükségrendelet egységes büntetési tétellő szabályozásán belül is – általában kevésbé veszélyesek a jogi tárgyra (a közbizalomra és a járvány elleni hatékony fellépésre is), mint a közokiratokra elkövetett cselekmények. Az előbbi csoporton belül pedig a magánokirat készítése kevésbé veszélyes, mint annak felhasználása. Ehhez képest viszont még kevésbé tekinthető a szűkebb értelmezés eredménye logikusnak, hiszen annak alapján a továbbhatási rendelkezés éppen a kevésbé veszélyes esetekben írja elő a szigorúbb megítélés továbbhatását, míg az egyébként veszélyesebb esetkörökben lemond arról.

Az ellentmondások olyan mértékűek, hogy azok – az *argumentum ad absurdum* következtetési formula⁶⁵ alapján – akár az egész szűkebb értelmezés helyességét is megkérdőjelezzük. Ennek legszebb példája az, hogy a szűkebb értelmezés alapján amennyiben a hamis magánokiratot felhasználják, akkor az azt készítő bűnseged büntetése az elbíráláskori törvény alkalmazásával egy évig terjedő szabadságvesztés. Ha azonban az okirat felhasználására nem kerül sor, akkor a továbbható szükségrendelet alapján a védettségi igazolással visszaélés tetteseként öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Ennek kapcsán azonban felvethető, hogy a fenti értelmezési eredmények logikátlansága (elsősorban) nem a továbbhatási rendelkezés szűkítő értelmezésére, hanem az eredeti rendelkezés büntetési tételeinek már jelzett⁶⁶ immanens logikátlanságára vezethető vissza.

Ennek kimutatására vizsgáljuk meg, hogy milyen eredményt hozna a szűkített értelmezés, ha a szükségrendelet büntetési tételeit a Btk. eredeti rendszerével összhangban

⁶⁴ Vö. 1.3.4. cím.

⁶⁵ NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest, ORAC, 2008. 72.

⁶⁶ Vö. 1.3.4. cím.

határozták volna meg. Ekkor 2022. június 1. napját követő elbírálás esetén védettségi igazolás kapcsán

- a hamis magánokirat készítése a szükségrendelet hipotetikus szabálya alapján egy évig terjedő szabadságvesztéssel, míg a hamis közokiraté a Btk. alapján három évig terjedő szabadságvesztéssel lenne büntetendő,
- a hamis magánokirat készítése a szükségrendelet hipotetikus szabálya alapján elzárással lenne büntetendő, míg a hamis magánokirat felhasználása a Btk. alapján egy évig terjedő szabadságvesztéssel.

A hipotetikus példákból látható, hogy a büntetendőség szűkebb értelmezése valóban elsősorban a szükségrendelet eredeti önmagában is logikátlan szabályozásával együtt és amiatt vezetett logikátlan (néhol abszurd) eredményre. Ez azonban megítélésem szerint nem zárja ki azt, hogy a továbbhatási rendelkezés szűkítő értelmezésével szemben logikai aggályainkra hivatkozzunk. A logikai értelmezést ugyanis a ténylegesen adott – nem pedig az értelmező által ideálisnak tartott (de soha meg nem alkotott) – rendelkezések kontextusában kell elvégezni.

Mindezzel szemben a tágabb értelmezés nemcsak az ideális, hanem a tényleges szükségrendeleti szabályozás kontextusában sem jut logikátlan eredményre. Az ugyanis – függetlenül attól, hogy a sajátképi és nem sajátképi szükségrendeleti bűncselekményről van szó – az egységes büntetési tételt a különleges jogrend lejártja után is fenntartja. Természetesen ezzel nem orvosolja az eredeti szabályozás egységes büntetési tétel meghatározásával kapcsolatos már jelzett immanens logikátlanságát (de ez a fentiek szerint nem is feladata).

4.3. A rendszertani értelmezés

A jogalkotó akaratának feltárása során természetesen (ha nem is elsődlegesen, de) alkalmazni kell a rendszertani értelmezést is. Ennek körében a továbbhatási rendelkezést összhangban kell értelmezni az azt tartalmazó törvény más átmeneti rendelkezéseivel (szűkebb rendszertani értelmezés), illetve meg kell vizsgálni a szükségrendelethez, illetve a Btk.-hoz fűződő viszonyában is (tágabb rendszertani értelmezés).

4.3.1. Az átmeneti törvény másik rendelkezéséből

A 2021. évi CXXX. törvény másik (ráadásul soron következő) átmeneti rendelkezése alapján

„a veszélyhelyzet ideje alatt elkövetett, az Alaptörvény 53. cikk (2) bekezdésében meghatározott eredeti jogalkotói hatáskörben kiadott kormányrendelet szerinti szabálysértést a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 4. §-ától eltérően az elkövetésekor hatályban lévő jogszabályok alapján kell elbírálni.”⁶⁷

⁶⁷ 2021. évi CXXX. törvény 4. §.

A szabálysértési kódex hivatkozott rendelkezése alapján „a szabálysértést az elkövetése idején hatályban lévő jogszabályok alapján kell elbírálni. Ha a szabálysértés elbírálásakor hatályban lévő új jogszabály szerint a cselekmény már nem minősül szabálysértésnek vagy enyhébben bírálendő el, akkor az új jogszabályt kell alkalmazni”.⁶⁸ E továbbhatási rendelkezés tehát a Szabs. tv. 4. §-a (valójában annak második mondata) alól tesz kifejezett kivételt, mégpedig a szabálysértés elbírálásának minden mozzanata (büntetni rendelés és büntetési tétel) tekintetében is.

Ez rendszertani értelmezés alapján arra mutat, hogy az ezt megelőző a büntetőjogi továbbhatási rendelkezésnél (a 2021. évi CXXX. törvény 3. §-ában) a büntetendőség kifejezés használatának érdemi (a továbbhatás hatókörét szűkítő) jelentősége lehet. Abban azonban a rendszertani értelmezés ezen aspektusa nem nyújt számunkra segítséget, hogy ennek a szűkítésnek pontosan mi is a hatóköre.

4.3.2. A szükségrendelethez fűződő viszonyból

A továbbhatási rendelkezés a büntető szükségrendelet 1. §-a szerinti bűncselekmény büntetendőségének elbírálására vonatkozik. A büntető szükségrendelet hivatkozott érdemi rendelkezése kifejezetten önálló büntető rendelkezést tartalmazott, amely minden cselekménytípus – így a Btk. által büntetni rendelt cselekmények vonatkozásában is – a „büntetendő” kifejezés használta.⁶⁹ Ennek alapján rendszertani értelmezés körében levonható olyan következtetés, hogy a továbbhatást a jogalkotó – az 1. § hivatkozással és a büntetendőség kifejezés használatával is – a szükségrendelet összes büntető rendelkezéséhez kívánta kapcsolni.

Még erősebb lenne természetesen a rendszertani értelmezés ezen aspektusának érvelési ereje, ha a szükségrendelet jobban megkülönböztette volna a sajátképi és nem sajátképi szükségrendeleti bűncselekményeket,⁷⁰ miközben a továbbhatási rendelkezés (jelenlegivel azonos módon) ezek mindkét fajtájára utalna.

Más lenne viszont a helyzet, ha a büntető szükségrendelet – valódi minősített esetet konstruálva – úgy fogalmazna, hogy a közokirathamisítás büntetése öt évig terjedő szabadságvesztés, ha azt védettségi igazolványra követik el. Ekkor ugyanis a továbbhatási törvényben szereplő büntetendőség kifejezés utalásának hatókörébe a büntetési tétel megemlése nem férne bele.

4.3.3. A Btk.-hoz fűződő viszonya

a) Szomora szerint az átmeneti rendelkezés „megfogalmazás[a] a Btk. 2. §-ának klaszikus szövegfelépítésétől eltér, ezért mindenképpen értelmezési kérdést vet fel”.⁷¹

⁶⁸ 2012. évi II. törvény 4. §

⁶⁹ Vö. 1.1., illetve 1.3.3. cím.

⁷⁰ Vö. 1.3.3. cím.

⁷¹ SZOMORA (2022) i. m.

A rendszertani értelmezés keretében az átmeneti rendelkezést (és a szükségrendeletet is) valóban érdemes a büntető kódexhez fűződő viszonyában (is) vizsgálni. Ez a rendszertani értelmezés olyan aspektusa, amely – más jogágakban jelenleg is ismert, de – anyagi büntetőjogunkban jelenleg lényegében ismeretlen. Egyszerűen azért, mert az 1961. évi Btk. hatálybalépése óta ugyanis lényegében nem voltak hazánkban a büntető kódexen kívül önálló anyagi büntetőjogi rendelkezések. A tágabb értelemben vett rendszertani értelmezésnek így ebben az időszakban az anyagi büntetőjogban inkább a büntető eljárási kódex és más jogágak rendelkezései voltak viszonyítási pontjai.⁷²

Az átmeneti rendelkezés büntető kódexhez való viszonya tekintetében azonban nemcsak az eltérések, hanem a hasonlóságok is lényegesek. Meg kell tehát valóban vizsgálni azt, hogy a külön büntető jogszabály a büntető kódexétől való szövegezési eltérésének mi lehet a magyarázata. A másik oldalról viszont azt is, hogy amennyiben a két jogszabály terminológiája azonos, akkor ez valóban (kontextuálisan is) azonos jelentést von-e maga után.

Ahogy Szomora észlelte, „a továbbhatást kimondó törvényi rendelkezéssel szemben a Btk. 2. § (2) bekezdése [...] nem a bűncselekmény büntetendőségének elbírálásáról, hanem a *cselekmény elbírálásáról* szól”. Ez utóbbi kifejezés viszont lefedi „az elkövető cselekményének teljes – a Btk.-ban szabályozott – anyagi jogi spektrumát: a kriminalizációs rendelkezést (a cselekmény bűncselekmény-e), továbbá a felelősség összes anyagi jogi feltételét és a büntetőjogi szankcionálására vonatkozó szabályait (hogyan bírálendő el: milyen bűncselekmény; a felelősség feltételei és akadályai, a szankciók).”⁷³

A Btk. 2. § (2) bekezdésével való összevetés a továbbhatási rendelkezés rendszertani értelmezésnek valóban egyik lényeges aspektusa. Annak azért van kiemelt szerepe, mivel a továbbhatási rendelkezés (bár nem kimondottan, de) lényegében ennek (analóg) alkalmazása alóli kivételként funkcionál. Azonban a rendszertani értelmezése körében vissza kell nyúlni a Btk. 2. § (1) bekezdéséhez is, hiszen a továbbhatási rendelkezés az abban foglalt főszabály alkalmazását írja elő.⁷⁴

A továbbhatási rendelkezés a Btk. 2. § (1) bekezdéséhez abban hasonlít, hogy az elbírálás tárgya a bűncselekmény, míg abban különbözik, hogy az elbírálást *annak* büntetendőségére szorítja. Két vonatkozásban tér el viszont a Btk. 2. § (2) bekezdésétől, hiszen már eleve egy olyan cselekményre vonatkozik, amely a büntető szükségrendelet szerint bűncselekményt képez, illetve annak büntetendőségének elbírálására utal.

aa) Mindkét rendelkezéssel összevetve a továbbhatási rendelkezésben a „bűncselekmény” kifejezés használata nem mutatja a Btk. 2. §-ától való eltérés szándékát, hanem azt inkább a Btk. 2. § (1) bekezdéshez való igazodás, illetve a továbbhatási rendelkezés sajátzerűsége indokolja. A továbbhatási rendelkezés körében ugyanis a „bűncselekmény” kifejezés elsősorban „a veszélyhelyzet ideje alatt elkövetett, a védettségi igazolással való visszaélés elleni fellépésről szóló

⁷² Így pl. HOLLÁN Miklós: *Vagyoneklobzás. A bűncselekményből eredő vagyon elvonása*. Budapest, ORAC, 2008. 142.

⁷³ SZOMORA (2022) i. m.

⁷⁴ Vö. 3.2. és 3.4. cím.

220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. §-a szerinti” büntetendőséggel kapcsolatos. Habár másodlagosan utal arra is, hogy a cselekmény tekintetében az elkövetéskor hatályos törvény szerint nem áll fenn a cselekmény büntetendőségét és az elkövető büntetendőséget kizáró ok.⁷⁵

- ab) A „büntetendőség” kifejezés használatának az elkövetéskori törvény szerinti bűncselekményhez képest nincsen jelentősége. A bűncselekmény fogalma ugyanis magában foglalja a cselekmény büntetendőségét.⁷⁶

A büntetendőség kifejezés használatának egyedüli jelentősége a Btk. 2. § (2) bekezdésében foglaltakhoz képest van. A rendelkezés ugyanis azt biztosítja, hogy ezen rendelkezésről eltérően a büntetendőséget nem az elbíráláskori törvény szerint kell vizsgálni.

Az Btk. 2. § mindkét releváns bekezdésével összevetve tehát megállapítható, hogy a „büntetendőség” kifejezés használatának rendeltetése bizonyosan szűkítő, mégpedig a cselekmény és a bűncselekmény elbírálásához képest is.

Ennek a jogalkotói célnak azonban nemcsak a kifejezés Szomora által, hanem általunk képviselt értelmezése is megfelel. A büntetendőség kifejezés tágabb értelmezése mindaddig összhangban van a Btk. rendszertani értelmezésével, amíg azt nem azonosítjuk a cselekmény elbírálásával. Márpedig erről nincs szó, hiszen részemről a büntetendőség kifejezés körébe csak a bűncselekmény büntetési tételének meghatározását vonom be, az elbírálás összes többi – elsősorban a büntetőjogi szankciók tanába tartozó – kérdését (pl. enyhítő és súlyosító körülmények meghatározása, felfüggesztett szabadságvesztés és feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározása) abból kirekesztem.⁷⁷

Ha maga a szükségrendelet tartalmazna a büntetőjogi szankciók tanába tartozó (pl. a szabadságvesztés felfüggesztésére vonatkozó) vagy azon is túl elhelyezkedő (a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározására) vonatkozó előírást,⁷⁸ akkor is a fenti álláspontot tartanám helyesnek. Ekkor ugyanis a szükségrendelet és továbbhatásának hatóköré⁷⁹ egyszerűen elválna egymástól, de annak szükségessége szerintem nem változna, hogy a továbbhatási rendelkezést rendszertani alapon szűkítően értelmezzük.

- b) Szomora utal rá, hogy „Btk. terminológiai rendszerében [...] *ismert még* a cselekmény büntetendősége, azaz a büntetendő cselekmény, amellyel a törvény következetesen a nem büntethető elkövető materialisan jogellenes (társadalomra veszélyes) cselekményét jelöli [pl. Btk. 15; 16; 17; 19; 20. és 78. §]”.⁸⁰

⁷⁵ Vö. 4.1.1. cím.

⁷⁶ Vö. részletesebben 1.3.2. cím.

⁷⁷ Vö. 4.1.2. cím

⁷⁸ A lehetőség felvételéért köszönettel tartozom Szomora Zsoltnak.

⁷⁹ Vö. 1. és 3. pont.

⁸⁰ SZOMORA (2022) i. m. Kiemelés tőlem – H.M.

A Szomora által hivatkozott rendelkezések alkalmazása esetén az elkövető nem büntethető (és anyagi jogilag nem bűnös). Ezen felül található a Btk.-ban olyan rendelkezés is, amely a büntetendő cselekmény kifejezést olyan értelemben használja, amely nem követeli meg, de nem is zárja ki a bűncselekmény megvalósulását.⁸¹

A rendszertani értelmezés körében azonban a fenti rendelkezésekkel való összevetésnek nincsen igazából jelentősége. Azok ugyanis nem a bűncselekmény, hanem a cselekmény büntetendősége kifejezést használják. Márpedig a továbbbhatási rendelkezés alapján a cselekmény – legalábbis az elkövetéskori törvény alapján – szükségképpen bűnösnek minősül, hiszen „bűncselekmény”-t feltételez.

A rendszertani értelmezés körében a fenti rendelkezésekkel való összevetésnek akkor lenne nagyobb jelentősége, ha a továbbbhatási rendelkezés a cselekmény büntetendőségének elbírálását nevesítené. Ekkor is figyelemmel kellene lenni azonban arra, hogy a büntetendő cselekményt nevesítő rendelkezések nem az elbírálásnál alkalmazandó jogra, hanem a büntethetőség feltételeire (akadályaira) vagy jogkövetkezményeire vonatkoznak. Azok tehát – a továbbbhatási rendelkezéssel szemben – a büntetőjog rendszerén belül nem a jogszabálytan, hanem bűncselekménytan vagy a büntetőjogi szankciók tana körébe sorolhatók.

4.3.4. Részösszegzés

Szomora szerint „a Btk. alapján tehát nem megmondható, hogy a továbbbhatást kimondó törvényben használt »bűncselekmény büntetendősége« kifejezés mit is takar”.⁸²

Amint azt láthattuk ez nemcsak a Btk., hanem a rendszertani értelmezés más viszonyítási pontjai alapján is helyes megállapítás.

4.4. A történeti értelmezés

4.4.1. A törvény végső előterjesztői indokolása

Szomora utal rá, hogy a 2021. évi CXXX. törvény „végső előterjesztői indokolása a Btk. terminológiájától való eltérést nem jelzi, így annak indokát, magyarázatát sem adja”.⁸³

A végső előterjesztői indokolás a tanulmány tárgyát képező kérdésben közvetlen „jogmagyarázatot” nem tartalmaz. Annak azonban van olyan része (mégpedig a „szigorúbb szabályozás”) kifejezés, amely egyértelműen eligazít a továbbbhatási rendelkezés terjedelmével kapcsolatos jogalkotói szándék felől. Az ugyanis mindenképpen arra utal, hogy a jogalkotó a továbbbhatást a nem sajátképi szükségrendeleti bűncselekményekre is ki kívánta terjeszteni. Az ugyanis nem lehet kétséges, hogy ezek vonatkozásában éppen a büntetési tételre tekintettel a szükségrendelet szabályozása szigorúbb.

⁸¹ Btk. 399. §.

⁸² SZOMORA (2022) i. m.

⁸³ Uo.

Amennyiben a szigorúbb szabályozásra utalás szerepelne a jogszabály szövegében – a hatályos szabályozással szemben – kevésbé lenne kérdéses, hogy továbbhatási rendelkezés szövege kiterjed-e minden szükségrendeleti bűncselekményre. Ekkor viszont az jelentene értelmezési kérdést, hogy „szigorúbb”-e azon büntető jogszabály, amely egy cselekményt büntetni rendel, egy olyanhoz képest, amelyik ezt nem teszi. Ez viszont tanulmány tárgyát képező problematikához képest nagyságrendekkel könnyebben megoldható, hiszen már nyelvtani értelmezés alapján is igenlően válaszolandó meg, de logikai értelmezés alapján mindenképpen. Ha ugyanis a büntetési tétel (egy fokozatú emelése három évről, öt évig terjedő szabadságvesztésre) „szigorúbb”, akkor (kevesebbről a többre következtetés, *argumentum a minore ad maius* alapján is) ugyanilyen hatású a büntetési tétel nulláról ötös fokozatra emelése.⁸⁴ Ez utóbbi kérdés azonban a hatályos szabályozás tekintetében nem jelenik meg, mert azt a törvény szövegében szereplő „büntetendőség” kifejezés már a nyelvtani értelmezés alapján teljesen megértelműen megválaszolja.

4.4.2. *A soha hatályba nem lépett, de azonos funkciójú elődje*

A történeti értelmezés körében figyelembe kell venni a 2021. évi CXXX. törvény (soha hatályba nem lépett) elődjének 2021. évi XCIX. törvénynek a végső előterjesztői indokolását is. Annak alapján ugyanis a továbbhatási rendelkezés célja az volt, hogy „a fentiekben hivatkozott kormányrendeletben meghatározott bűncselekmény meghatározása és büntetési tétele [...] a 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet szerinti veszélyhelyzet megszűnését követően is az elkövetéskor hatályos jogszabályok alapján legyen megállapítható”.⁸⁵ Az abban szereplő a „bűncselekmény meghatározása és büntetési tétele” kifejezés használatából látható, hogy a jogalkotó a továbbhatást minden szükségrendeleti bűncselekmény esetén biztosítani akarta.

Akkor viszont az is feltételezhető, hogy a 2021. évi XCIX. törvény örökébe lépő 2021. évi CXXX. törvény azonos funkciójú (és az értelmezést igénylő kérdés tekintetében azonos megfogalmazású) rendelkezését is ugyanezzel a céllal alkották meg. Ez még akkor is így van, ha a két törvény koncepciója között az indokolások alapján vannak eltérések, ezek ugyanis nem a rendelkezések tartalmával, hanem a Btk. 2. § (2) bekezdéséhez fűződő viszonyával kapcsolatosak.⁸⁶

Ennek kapcsán (nem a dogmatikai, hanem a kritikai elemzés körében) még arra kell utalni, hogy a 2021. évi CXXX. törvény rendelkezése nyugodtan átvehette volna a 2021. évi XCIX. törvény indokolásában szereplő – a vonatkozó jogalkotói szándékot tökéletesen tükröző – megfogalmazást is. Ekkor azonban jelen tanulmány nem jött volna létre.

⁸⁴ Vö. 1.3.4. cím.

⁸⁵ A 2021. évi XCIX. törvény 107. §-ához fűzött végső előterjesztői indokolás.

⁸⁶ Vö. 3.3. és 3.4. cím.

4.5. A teleologikus értelmezés

Szomora is utal rá, hogy az általa „egyedüli észszerű [...] értelmezési eredmény” (továbbhatás csak sajátképi szükségrendeleti bűncselekmény esetén van, nem sajátképi szükségrendeleti bűncselekmény esetén nincs) „nagy valószínűség szerint szembe megy a továbbhatási törvénnyel elérni kívánt jogalkotói céllal”.⁸⁷

Álláspontom szerint ilyen esetekben nem szerencsés „egyedüli” értelmezési eredményről beszélni, hanem inkább a valószínűbb értelmezési eredményre célszerű utalni (és szerintem igazából ezt kívánta kifejezni az idézet szerzője is). A teleologikus interpretáció ugyanis – az ezredforduló után egyre inkább (újra) – az elismert értelmezési módszerek közé tartozik, annak egyes aspektusait hazánkban a jelenkori irodalomban éppen Szomora dolgozta ki.⁸⁸ Annak ráadásul különös jelentősége van az Alaptörvény azon rendelkezésére figyelemmel, hogy „a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával [...] összhangban értelmezik”.⁸⁹

A teleologikus értelmezés kiindulópontja a továbbhatási rendelkezés célja, nevezetesen, hogy a szükségrendeletben foglalt büntető rendelkezések alkalmazását – a Btk. 2. § (2) bekezdése alól kivételt téve – azok hatályvesztését követően is biztosítani kívánja. Ezt viszont a büntetendőség fogalmának Szomora által képviselt szűkebb értelmezése (ahogy lényegében részéről is elismeri) kevésbé, míg az általunk kidolgozott tágabb interpretáció jobban biztosítja. Az utóbbi ugyanis a továbbhatást éppen azon kérdésekre biztosítja, amelyeket a szükségrendelet érint (kriminalizáció és büntetési tétel).

A továbbhatási rendelkezés az elkövetőre nézve szükségképpen hátrányos kihatású norma,⁹⁰ amelynek különböző értelmezései közül a tágabb vezet az elkövetőre nézve kedvezőtlenebb eredményre. Ez a tényező is közrehatott abban, hogy Szomora Zsolt a teleologikus értelmezés (általa is felismert) eredményét nem fogadta el. Más munkáiban kifejtett – és következetesen képviselt – nézete szerint ugyanis a teleologikus értelmezés eleve csak az elkövető javára vehető igénybe, míg annak hátrányára – részben a *nullum crimen* elvből következően – nem.⁹¹

Álláspontom szerint viszont nincs önmagában vett akadálya annak, hogy a teleologikus értelmezéssel – akár a büntetőjogban is – az elkövetőre nézve pl. a nyelvtani vagy akár más értelmezéshez képest kedvezőtlen eredményre jussunk.⁹²

⁸⁷ SZOMORA (2022) i. m.

⁸⁸ Vö. Szomora Zsolt: *Alkotmány és anyagi büntetőjog*. Szeged, Jurisperitus, 2015. 27–35., illetve Szomora Zsolt: A jogi tárgy funkciói és a jogtárgyharmonikus értelmezés. *Bűnügyi Szemle*, 2009/2. 11.

⁸⁹ Alaptörvény 28. cikk.

⁹⁰ Az a Btk. 2. § (2) bekezdése (fogalmilag kedvezőbb jogszabály) alkalmazási körét szűkítően (az alóli valóságos kivételként) érvényesül. Vö. 3.2 és 3.4. cím.

⁹¹ SZOMORA (2015) i. m. 104., 34.

⁹² Az már egy ettől elkülönülő kérdés, hogy a teleologikus értelmezésnek a büntetőjogban vannak-e az Alaptörvényből eredő korlátai. Vö. 4.6. cím.

4.6. Az Alaptörvénnyel harmonikus értelmezés

Az Alaptörvény rendelkezései nemcsak a jogalkotásnak, hanem kifejezetten a jogértelmezésnek is korlátját képezik. Különös figyelemmel arra a rendelkezésre, hogy a „bíróságok [...] a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban [...] az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik”.⁹³

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése alapján „senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.”⁹⁴

Ezen alapjogi rendelkezés a más jogágakra is irányadó garanciákhoz – így különösen a B) cikk (1) bekezdéséhez – képest fokozott követelményeket támaszt a büntetőjoggal (annak bizonyos tartalmi elemeivel) szemben. A fokozott követelmények kiterjednek a büntető jogszabályok formális és tartalmi meghatározottságára, a bírói jog és az analógia tilalmára, illetve akár a jogértelmezésre is.⁹⁵

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése tilalmazza a büntetni rendelőt tartalmazó büntetőtörvény visszaható hatályú alkalmazását (*nullum crimen sine lege*), de egyáltalán nem követeli meg az enyhébb büntetőtörvény visszaható hatályú alkalmazását (azaz a *lex mitior* elv érvényesítését).

Akkor viszont az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése nem akadályozza annak, hogy a Btk. 2. § (2) bekezdésének alkalmazási körét a jogalkotó (pl. a továbbhatási rendelkezés megalkotásával) valamilyen mértékben megszorítsa. Sőt még (ad absurdum) az sem lenne ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésével, ha a jogalkotó a Btk. 2. § (2) bekezdését teljes egészében hatályon kívül helyezné.

Akkor viszont az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdését a továbbhatási rendelkezésnek nemcsak szűkebb, hanem tágabb értelmezése sem sérti. Az értelmezést igénylő kérdés ugyanis egy olyan jogintézményhez, az enyhébb büntetőtörvény visszaható hatályú alkalmazásának kötelezettségéhez kapcsolódik, amire az adott alaptörvényi rendelkezés egyszerűen nem terjed ki.

Még azon harmadik értelmezés sem ütközik az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésébe, amely a továbbhatási rendelkezésben nevesített bűncselekményeket bármely kérdésben (így pl. feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjára vonatkozó szabályok kedvező változása esetén is) kivételként kezeli a Btk. 2. § (2) bekezdésének érvényesülése alól. Ezen utóbbi interpretáció azonban szerintem rendszertani értelme-

⁹³ Alaptörvény 28. cikk.

⁹⁴ Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bek.

⁹⁵ Hollán Miklós: Büntetőbírói döntések az Alkotmánybíróság ítélőszéke előtt a *nullum crimen et nulla poena sine lege* elv tükrében. In: Gábor Zsolt (szerk.): *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban 3. Alkotmányjogi panasz – az alapjog-érvényesítés gyakorlata*. Tanulmánykötet. Budapest, HVG-ORAC, 2019.

zés alapján mindenképpen téves,⁹⁶ sőt a szabályozási céllal sincs összhangban, így nem kizárt, hogy az Alaptörvény 28. cikkét sérti.⁹⁷

5. Összegzés, utóhang és *de lege ferenda* javaslatok

5.1. Az értelmezés végeredménye

Szomora szerint

„a fenti értelmezési mezőben [...] észszerű [...] értelmezési eredmény az lehet, hogy a továbbhatás valójában csak a [büntető szükség] rendelet szerint *újonnan kriminalizált cselekményekre* lenne irányadó: azaz a Kormányrendelet szerinti bűncselekmények büntetendők maradnak akkor is, ha azok a Btk. szerint egyébként nem bűncselekmények. A »bűncselekmény büntetendőségének elbírálása« kitétel egyetlen értelmezési móddal sem értelmezhető úgy, hogy abba például a bűncselekmény büntetési tételkeretének mértékét bele lehessen érteni. Ebből egyenesen az is következne, hogy a Btk. szerint egyébként is büntetendő, tehát nem újonnan kriminalizált bűncselekményekre az enyhébb törvényt visszaható hatállyal kellene alkalmazni.”⁹⁸

Részemről az általam e tanulmányban használt – egy blogbejegyzéshez képest szélesebb – jogértelmezési eszköztárral Szomorához képest eltérő eredményre jutottam.

Álláspontom szerint a bűncselekmény büntetendőségének elbírálása szövegrésznek – a nyelvtani értelmezés körében is – adható olyan jelentés, hogy abba a bűncselekmény büntetési tételét is beleértjük.

Logikailag kifogásolható a Szomora féle szűkítő értelmezés, amely a továbbhatást csak azokra az esetekre terjeszti ki, amikor a szükségrendelet a Btk.-ban büntetni nem rendelt cselekményeket minősített bűncselekménnyé. Ennek következtében ugyanis a magánokirat készítésének büntetési tétele a veszélyhelyzet lejárta utáni elbírálás esetén abszurd módon jóval magasabb lenne (öt évig terjedő szabadságvesztés), mint ugyanazon magánokirat felhasználásáé (egy évig terjedő szabadságvesztés).

A rendszertani értelmezés alapján valóban nem lehet a kétféle álláspont közül választani, még akkor sem, ha az átmeneti rendelkezést nemcsak a Btk. 2. §-ával, hanem azt tartalmazó törvény más rendelkezéseivel és a szükségrendelettel is összevetjük.

Kifejezetten a továbbhatási rendelkezésben szereplő büntetendőség elbírálása fogalom tágabb (a büntetési tétel meghatározására is kiterjedő) értelmezését támasztja alá viszont a történeti értelmezés és annak körében a törvény végső előterjesztői indoklásának szövege.

⁹⁶ Vö. 4.3.3. cím.

⁹⁷ Ennek az esetkörnek a részletes elemzésére nézve ld. BLUTMAN László: A bírói jogértelmezés alkotmányos követelményei. *Jogtudományi Közöny*, 2022/12.

⁹⁸ SZOMORA (2022) i. m.

Teleologikus értelmezés alapján is az állapítható meg, hogy a büntetendőség fogalom azon interpretációja felel meg a jogalkotó céljának, amely a továbbhatást a fokozott büntetőjogi védelem minden esetkörüire nézve egyöntetűen fenn kívánja tartani.

Az általam képviselt értelmezésnek nem mond ellent a továbbhatási rendelkezés Alaptörvénnyel harmonikus interpretációja sem. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése ugyanis nem rendelkezik azon kérdésről (az enyhébb büntetőtörvény vizsgálható hatályú alkalmazásáról), amelyhez a továbbhatási rendelkezés (kivétként) kapcsolódik.

5.2. Utóhang

A joggyakorlatban is előfordultak olyan ügyek, amelyekben a – mindenképpen igen nehezen értelmezhető – továbbhatási rendelkezést kellett alkalmazni.⁹⁹ Természetesen én is örülök, ha a kérdés eldöntésében – a magam szerény eszközeivel – segítségére lehetek a jogalkalmazóknak. Nekik ugyanis feltehetően jóval kevesebb kedvük és idejük van mindennapi munkájuk során arra, hogy egy (ráadásul alapvetően technikai jellegű) törvényi rendelkezés tartalmának feltárásához a jogértelmezés teljes eszköztárát felvonultassák. Így mindenki számára a legjobb az lett volna, ha a továbbhatásra vonatkozó rendelkezést a jogalkotó eleve úgy fogalmazza meg, hogy annak szövege legalább a szűkebb szakma számára érthető(bb) legyen.

Idővel pedig majd úgyis eldől, hogy melyik jogértelmezés lesz a gyakorlatban uralkodó álláspont. Szűkebb szakmánk (a jogtudomány) szépsége viszont az, hogy a kérdéskör megvitatása bármelyik esetben megjelenhet az általános részi tankönyvek hasábjain vagy éppen szemináriumokon szolgálhat a hallgatók okulására (vagy inkább kétségbe ejtésére).

5.3. De lege ferenda javaslat(ok)

A továbbhatási rendelkezés megfogalmazásából eredő értelmezési nehézségek jogértelmezéssel „kezelhetők”. A jogbiztonság – a büntetőjogi szabályok vonatkozásában amúgy is fokozott – követelményének érvényre juttatása azonban indokoltá teszi a hatályos szabályozás módosítását is.

5.3.1. A továbbhatási klauzula korrekciója

„A” verzió

Szomora szerint az ezzel kapcsolatos értelmezési nehézségek elkerülésére „az egyszerű és helyes megoldás az lett volna, ha a továbbhatási törvény a Kormányrendelet szerinti bűncselekmény elbírálását fogalmazta volna meg (nem pedig annak büntetendősége elbírálását)”.¹⁰⁰

⁹⁹ Vö. pl. Pécsi Törvényszék sajtóközleménye – Jogerős ítélet védettségi igazolással visszaélés büntette miatt. <https://tinyurl.com/5afc9dvn>

¹⁰⁰ SZOMORA (2022) i. m.

„B” verzió

Álláspontunk szerint szerencsésebb lenne, ha az átmeneti rendelkezés nem a bűncselekmény, hanem a „cselekmény” elbírálására utalna. Ezzel ugyanis nem ismétli meg a büntető kódex 2. § (1) bekezdésének nem igazán szerencsés megfogalmazását, valamint összhangba kerül a Btk. 2. § (2) bekezdésével. Az elbírálás tárgya ugyanis mindig a cselekmény, és éppen annak során állapítható meg az, hogy az bűncselekményt képez-e stb.

A „C” verzió

Felmerülhet, hogy az átmeneti rendelkezés kifejezetten a Btk. 2. § (2) bekezdés alkalmazását zárja ki, mégpedig a maga egészében (így annak első és második fordulata tekintetében is). Így pl. a továbbhatási rendelkezés úgy fogalmazhatna, hogy

„a Btk. 2. § (2) bekezdése nem alkalmazható, ha a cselekmény az elkövetésekor a védettségi igazolással való visszaélés elleni fellépésről szóló 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. §-a szerint bűncselekményt képezett.”

Ez a megoldás azonban (a Btk. 2. § szabályozási koncepciójában teljesen indokolatlanul) nem teszi lehetővé azt sem, hogy az elkövetőre nézve visszaható hatállyal alkalmazható legyen az olyan új törvényi szabályozás, amely új büntetendőséget kizáró okot határoz meg, büntetethetőséget (az elkövető bűnösségét) kizáró okot nevesít, vagy a feltételes szabadság legkorábbi időpontját szabályozza kedvezőbben.

A „D” verzió

Erre figyelemmel még jobb lenne, ha az átmeneti rendelkezés módosítása (annak általam képviselt értelmezésével összhangban) lehetőséget adna az elbíráláskori büntető jogszabályok azon újdonságainak visszaható hatályú alkalmazására, amelyek nem kapcsolódnak az előre meghatározott hatályú büntető jogszabály hatályvesztéséhez. Ezt a következő rendelkezés biztosíthatná:

„Ha a cselekmény az elkövetésekor a védettségi igazolással való visszaélés elleni fellépésről szóló 220/2021. (V. 1.) Korm. rendelet 1. §-a szerint büntetendő volt, akkor az elbíráláskori törvény a Btk. 2. § (2) bekezdése szerinti alkalmazását nem alapozza meg az, hogy a sürgősségi rendelt hatályvesztése miatt a cselekmény nem büntetendő vagy büntetési tétele alacsonyabb, mint ami az elkövetéskor hatályos jogszabályok szerint irányadó”.

5.3.2. A Btk. korrekciója

A legjobb pedig az lenne, ha a büntető kódex általános rendelkezései kifejezetten figyelemmel lennének az előre meghatározott hatályú büntető jogszabályok (köztük sürgősségi rendeletek) esetkére.

„A” verzió

Felmerülhet egy olyan – a német Btk. 2. § (4) bekezdéséhez hasonló – rendelkezés, amely az ilyen esetekre előre felkészülve kifejezetten szabályozná az előre meghatározott hatályú büntető jogszabályok továbbhatását. Ennek szövege a következő lehetne:

Btk. 2. § „(2a) A (2) bekezdés nem alkalmazható, ha annak alkalmazását csak az alapozná meg, hogy az elkövetéskor hatályos büntető jogszabály olyan időpontban vesztette hatályát (akár időponthoz, időtartamhoz vagy feltételhez kötötten), amely már a cselekmény elkövetésekor ismert volt.

„B” verzió

Talán még elegánsabb a Btk. 2. § (2) bekezdésének olyan átfogalmazása, amelynek következtében a rendelkezés – visszaállítva egyébként az 1978. évi Btk. előtt alkalmazott szabályozási megoldást – eleve nem terjed ki az előre meghatározott hatályú büntető jogszabályok hatályvesztésére.

A módosítás egyben alkalmat adna a 2. § (1) bekezdés felesleges elemeinek elhagyására, és pontatlan megfogalmazásának kijavítására is.

A rendelkezés javasolt szövege a következő lehetne:

Btk. 2. §

- „(1) A cselekményt az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény alkalmazásával kell elbírálni.*
- (2) A cselekményt az elbírálásakor hatályba lépett új büntető törvény alkalmazásával kell elbírálni, ha annak alapján az*
 - a) már nem bűncselekmény vagy*
 - b) enyhébben bírálendő el.”*

